

BATI KARADENİZ BÖLGESİ

TR81 | TR82

KALKINMA AJANSLARINA
BKİ YETKİLENDİRİLMESİ

Bu çalışmanın amacı; Kalkınma İdarelerinin faaliyet gösterdiği TR52 ve TR90 Bölgeleri ile bu bölgelerde uygulanan/uygulanacak kalkınma projesi olmayan TR81 ve TR82 Bölgelerini kıyaslayarak TR81 ve TR82 Bölgelerindeki benzer kalkınma projelerinin gerekliliği temel istatistikleri analiz ederek ortaya koymaktır.



**T.C. KUZEY ANADOLU
KALKINMA AJANSI**
NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

Bölgenin Pusulası, Özgün Fikirlerin Referans Noktası

Bu belge, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

Belge No : 2015-RP-9/116

Revizyon No : -

Revizyon Tarihi : -

ISBN :

Yayın Tarihi : 2015

Editör(ler) : -

Tasarım :

Basım Yeri :

Matbaa Sertifika No :

Bu belgenin her türlü yayın hakkı Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'na aittir.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın izni olmadan, bu belgenin tümü veya bir kısmı yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı

Kuzeykent Mah. Kayın Sk. No: 9 37150 / KASTAMONU

Tel.: 0 (366) 212 58 52 Faks : 0 (366) 212 58 55

E-posta: bilgi@kuzka.gov.tr

www.kuzka.gov.tr

Müdahale Mantığı

Bu öneride ki müdahale mantığı BKİ'ler ve Ajanslar arasında karmaşık hale gelen plan bölgelerinin İBB sınıflandırması temeline döndürülmesi ile başlamaktadır. Bu uyumlulaştırma sonrasında Ajans tecrübesinde eksik kalan planlama ve koordinasyon görevlerinin BKİ modeline gerek kalmadan, Ajans içerisinde birleştirilmesi operasyonu gelmektedir. Bunun için gereken yetkilendirmenin Bakanlığımız tarafından yapılması düşünülmüştür. Bu yetkilendirme çerçevesinde Bölgeler Arası Plan Kurulu/Komitesi oluşturulması planlanmaktadır. Ajansların kendi uygulama bölgelerini aşan plan bölgeleri için nasıl bir değişim geçirmesi gerektiği kurgulanmıştır. BKİ modelinin idari bölümü Ajans içerisinde oluşturulmuş, böylece Ajans iki seviyede de (hem kendi bölgesi, hem düzey 1) operasyonel hale gelmiştir. Teknik açıdan iki seviyede işler hale gelen Ajans idari ve mali açıdan da iki ayrı seviye de işlev görebilir. Ajans içerisinde Bölgelerarası Kurulun sekretaryasını yürütecek Genel Sekreter Yardımcısı ve 2 hizmet birimi, merkezden gelecek olan kaynağın diğer Ajans kaynağı ile karışmadan yönetilmesini de sağlayacaktır. Böylece bütçe ve performans çıktıları hem ayrı hem de bütünsel olarak takip edilebilecektir.

Belirli bir süre için kurulmuş olan (GAP idaresi de dahil olmak üzere) tüm Bölge kalkınma idarelerinin ilerleyen dönemde bu modele evrilmesi düşünülmektedir. Ajanslar hem icracı hem de esnek yapısı ile bu iki modeli bünyesinde taşıyabilecektir. Böylelikle yetki, görev alanı, plan bölgesi vb. alanlarda ki karmaşa giderilecek, Ajanslar kamu yönetiminde gerçek bir işleve sahip olacaklardır. Yatırımların fizibilite, önceliklendirme ve izlenmesi süreçleri merkez bürokrasisine gelmeden ön değerlendirme süzgecinden geçecek, daha rafine öneriler olarak Ankara'ya gelecektir. Bu görev genişlemesi, halihazırda değiştirilmesi elzem olan Ajans yönetim kademelerinin de gerekçesini de oluşturabilir.

TR8 Ajansları için Bölge Kalkınma İdaresi İşlevi Neden Gerekli?

Yıllar itibarıyla nüfusun değişimine bakıldığında TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) ve TR82 Bölgelerinin (Kastamonu, Çankırı, Sinop) nüfuslarının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. TÜİK'in yaptığı Nüfus Projeksiyonuna göre 2023 yılında her iki bölgenin nüfuslarının da 2014 yılına göre azalacağı öngörülmektedir. Kalkınma İdaresi bulunan TR52 (Konya, Karaman) ve TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) Bölgelerinin ise nüfuslarının 2 milyonun üzerinde kalacağı tahmin edilmektedir. **Hâlihazırda nüfusu 1 milyonun altında olan tek bölge TR82 Bölgesi olmakla birlikte 2023 senaryosuna göre TR81 Bölgesi'nin de nüfusunun 1 milyonun altında ineceği öngörülmektedir.**

Tablo 1: Yıllar İtibarıyla Nüfus ve Nüfus Projeksiyonu (2007 - 2023)

	TR82	TR81	TR52	TR90	Türkiye
2007	732.790	1.016.484	2.185.131	2.488.652	70.586.256
2008	737.308	1.020.767	2.200.013	2.507.387	71.517.100
2009	745.976	1.026.825	2.224.547	2.526.619	72.561.312
2010	743.029	1.035.071	2.246.478	2.516.167	73.722.988
2011	739.997	1.019.425	2.272.560	2.513.021	74.724.269
2012	745.525	1.020.108	2.287.705	2.545.274	75.627.384
2013	763.570	1.020.957	2.317.164	2.553.647	76.667.864
2014	756.983	1.019.534	2.349.170	2.566.840	77.695.904
2023	748.566	969.031	2.417.564	2.526.852	84.247.088

Kaynak: TÜİK

İlgili 4 Bölgeyi diğer nüfus verilerine göre karşılaştıracak olursak, başka temel farklılıklar da ön plana çıkmaktadır. TR81 ve TR82 Bölgelerinin kentsel nüfus oranları hem Türkiye'nin hem de TR52 ve TR90 Bölgelerinin oldukça gerisinde kalmaktadır. **Benzer şekilde net göç hızları da negatif durumda olup; diğer 2 Bölgeye göre oldukça yüksektir.**

Tablo 2: Genel Nüfus Bilgileri, 2014 (%)

	TR82	TR81	TR52	TR90	Türkiye
Kentsel Nüfus Oranı	59,80	59,97	97,10	84,12	91,75
Kırsal Nüfus Oranı	40,20	40,03	2,90	15,88	8,25
Genç Bağımlılık Oranı	27,16	26,76	37,67	29,24	35,83
Yaşlı Bağımlılık Oranı	25,10	15,67	12,67	18,55	11,76
Net Göç Hızı (‰)	-13,58	-7,36	-0,33	-1,77	-
Kaba Doğum Hızı (‰)	11,30	11,60	17,30	12,70	17,30

Kaynak: TÜİK

Son 5 yılda Bölgelerin Gayri Safi Katma Değer (GSKD) karşılaştırması yapıldığında Kalkınma İdaresi bulunan TR52 ve TR90 Bölgelerinin hem değer olarak hem de sıralama olarak TR81 ve TR82 Bölgelerine göre oldukça iyi durumda oldukları ve gelişme gösterdikleri görülmektedir. Tablodan görüleceği üzere, 2011 TÜİK verilerine göre; 26 bölge arasında TR82 Bölgesi 25, TR81 bölgesi 22, TR52 Bölgesi 14 ve TR90 Bölgesi 13. sırada bulunmaktadır.

Tablo 3: GSKD (TL)

	TR82		TR81		TR52		TR90		Türkiye
	Değeri	Sıra	Değeri	Sıra	Değeri	Sıra	Değeri	Sıra	Değeri
2007	5.669.381	25	10.693.407	24	17.707.924	17	19.576.656	15	754.384.542
2008	6.289.362	25	11.402.299	20	20.270.377	14	22.600.000	12	854.585.214
2009	6.495.068	25	11.311.134	21	20.929.072	14	22.609.256	11	864.449.686
2010	7.392.996	25	12.312.391	22	22.735.113	15	25.616.791	13	980.547.016
2011	8.198.649	25	14.702.618	22	26.967.317	14	28.046.924	13	1.150.453.139

Kaynak: TÜİK

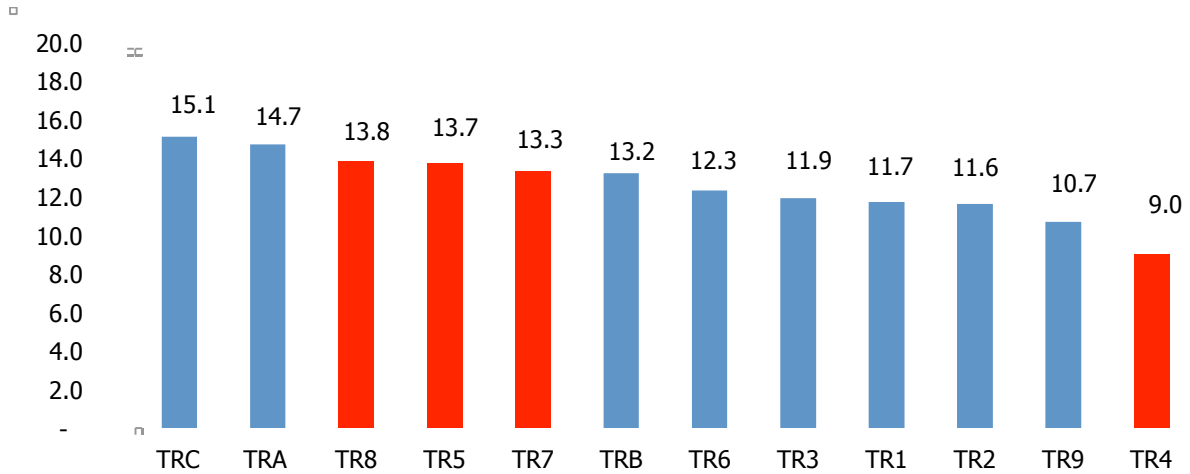
Bölgelerin kişi başına düşen gayri safi katma değerlerine (GSKD) bakıldığında bu değerlerin birbirlerine yakın olduğu görülmekle birlikte bu durumun TR82 ve TR81 Bölgelerinin nüfus büyüklüklerinin düşük olmasından kaynaklandığı bilinmektedir. 2014 yılı verilerine göre; TR82 ve TR81 Bölgelerinin nüfusları TR52 ve TR90 Bölgelerinin nüfuslarının yarısından daha az bir nüfusa sahip olduğu bilinmektedir.

Tablo 4: Kişi Başına GSKD (TL)

	TR82		TR81		TR52		TR90		Türkiye
	Değeri	Sıra	Değeri	Sıra	Değeri	Sıra	Değeri	Sıra	Değeri
2007	7.756	16	10.523	8	8.124	13	7.880	14	10.744
2008	8.551	18	11.187	10	9.239	13	9.042	14	12.020
2009	8.758	17	11.048	10	9.460	13	8.983	14	12.000
2010	9.930	18	11.943	11	10.170	13	10.160	14	13.406
2011	11.057	18	14.313	10	11.935	13	11.154	17	15.500

Kaynak: TÜİK

2011 yılı TÜİK verilerine düzey 1 düzeyine göre 12 düzey 1 bölgesindeki yoksulluk oranını incelediğimizde yine **TR81 ve TR82 Bölgelerini de kapsayan TR8 Batı Karadeniz Bölgesinin en yoksul 3. Bölge olduğu görülmektedir.** Yoksulluk oranı sıralamasında en üst sırada yer alan TRC Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve TRA Kuzeydoğu Anadolu Bölgeleri Kalkınma İdarelerinin faaliyet alanı içerisindedirler. Aynı şekilde, yoksulluk oranı sıralamasında 4. Sırada olan TR52 Bölgesi ve 11. sırada yer alan TR9 Doğu Karadeniz Bölgesi'nde de Kalkınma İdaresi bulunmaktadır.

Şekil 1: Yoksulluk Oranı, 2011

Bölgelere ilişkin diğer bazı sosyoekonomik göstergelere bakıldığında, bölgeler arasındaki derin gelişmişlik farkları ön plana çıkmaktadır. **Maddi malla ilişkin toplam brüt yatırımlara bakıldığında TR81 ve TR82 Bölgelerindeki yatırımların TR52 ve TR90 göre oldukça düşük düzeyde kaldığı gözlemlenmektedir.** Bu durum toplam ciro değerleri için de geçerlidir. Ancak demir-çelik üretimi TR81 Bölgesi'ni imalat brüt yatırımı ve cirosunda belirli ölçüde ön plana çıkarmaktadır.

Tablo 5: Temel Sosyoekonomik Göstergeler

	TR82	TR81	TR52	TR90	Türkiye
Enflasyon (2014)	7,93	7,89	6,71	7,18	8,70
İşsizlik Oranı (2014)	6,50	6,00	5,60	6,20	9,90
Maddi Mallara İlişkin Brüt Toplam Yatırımlar (2012, 1.000 TL)	662.087	1.577.691	2.294.083	2.069.492	143.433.698
Maddi Mallara İlişkin Brüt İmalat Yatırımları (2012, 1.000 TL)	362.434	1.051.011	1.254.813	442.648	46.676.153
Maddi Mallara İlişkin Brüt İnşaat Yatırımları (2012, 1.000 TL)	83.552	47.305	171.336	380.398	12.270.768
Maddi Mallara İlişkin Brüt Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Yatırımları (2012, 1.000 TL)	8.561	39.470	90.871	53.557	6.798.976
Toplam Ciro (2012, 1.000 TL)	9.646.335	27.917.935	51.017.225	45.843.820	2.750.548.683
Toplam İmalat Ciro (2012, 1.000 TL)	2.815.345	13.681.430	18.033.437	7.965.406	793.116.393
Toplam İnşaat Ciro (2012, 1.000 TL)	1.238.821	934.189	2.244.978	4.674.558	176.925.846
Toplam Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Ciro (2012, 1.000 TL)	182.127	295.344	499.486	732.317	53.317.529
Kişi başına toplam elektrik tüketimi (2014, KWh)	1.799	4.090	2.644	1.595	2.583

Kaynak: TÜİK

Bölgelerin ihracat verileri incelendiğinde TR81 ve TR82 Bölgeleri, TR52 ve TR90 Bölgelerinin oldukça gerisinde kalmaktadır. **TR81 ve TR82 Bölgelerinin kişi başı ihracatı sırasıyla 580 ve 291 TL iken, TR52 ve TR90 Bölgelerinin kişi başına ihracatı sırasıyla 735 ve 745 TL'dir.**

Tablo 6: Dış Ticaret, 2013

	TR82	TR81	TR52	TR90	Türkiye
Toplam İhracat (TL)	221.997	591.961	1.703.596	1.903.392	151.802.637
Kişi Başına İhracat (TL)	291	580	735	745	1.980
Toplam İhracat İçindeki Payı (%)	0,15	0,39	1,12	1,25	100
Toplam İthalat (TL)	99.684	1.851.267	1.358.139	224.898	251.661.250
Kişi Başına İthalat (TL)	131	1.813	586	88	3.282
Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	0,04	0,74	0,54	0,09	100

Kaynak: TÜİK

Bölgelerin okullaşma oranlarına bakıldığında gerek ilkökul ve ortaokul gerekse de ortaöğretimdeki oranların birbirine benzer olduğu görülmektedir. **Dolayısıyla TR81 ve TR82 Bölgelerinin diğer bölgelere benzer eğitim altyapısı yatırımının yapılması gerekmektedir.**

Ayrıca yükseköğretimde görevli olan öğretim elamanı ve ön lisans ve lisans öğrencileri sayılarına bakıldığında da TR81 ve TR82 Bölgeleri ile diğer bölgeler arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. **Üniversite altyapısının görece daha zayıf olan ancak öğrencisi hızla artan TR81 ve TR82 Bölgelerinin daha yaşanabilir olması ayrıca önem taşımakta olup; bu bağlamda yatırımların artırılması gerekmektedir.**

Tablo 7: İlkokul ve Ortaokulda Net Okullaşma Oranı (%)

	TR82		TR81		TR52		TR90		Türkiye	
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul
2012	97,27	92,96	99,49	97,72	98,70	94,25	97,38	93,64	98,86	93,09
2013	96,50	93,41	99,93	97,92	99,66	95,54	98,59	95,40	99,57	94,52
2014	94,44	94,37	96,04	97,86	95,46	95,11	94,57	95,31	96,30	94,35

Kaynak: TÜİK

Tablo 8: Ortaöğretimde Net Okullaşma Oranı (%)

	TR82	TR81	TR52	TR90	Türkiye
2007	62,03	69,52	53,40	67,33	58,56
2008	63,79	69,06	56,46	67,64	58,52
2009	69,10	75,15	61,68	73,82	64,95
2010	72,09	77,07	63,19	75,53	66,07
2011	74,58	79,05	64,83	78,10	67,37
2012	76,57	82,12	67,53	79,93	70,06
2013	81,68	87,11	76,40	87,28	76,65
2014	84,82	89,60	80,15	90,10	79,37

Kaynak: TÜİK

Bölgelerin turizm altyapısı kıyaslandığında ortalama geceleme sayıları yakın olmakla birlikte toplam geceleme, tesise geliş ve tesis sayıları kıyaslandığında TR81 ve TR82 Bölgeleri ile TR52 ve TR90 Bölgeleri arasında derin farklar bulunmaktadır. **TR81 ve TR82 Bölgelerinin yüksek turizm potansiyeli düşünüldüğünde daha fazla turizm yatırımının yapılması ve teşvik edilmesi daha da önemli olmaktadır.**

Ayrıca, turizmin gelişmesinde önemli bir ön koşul olan havayollarını kullanan yolcu sayıları incelendiğinde TR81 ve TR82 Bölgesi'nde yıllar itibarıyla gelişme gözlemlenmek ile birlikte bu gelişme TR52 ve TR90 Bölgeleri ile kıyaslanamayacak durumdadır.

Tablo 9: Yükseköğretimde Öğretim Elemanı ve Ön Lisans ve Lisans Öğrenci Sayısı

	TR82			TR81			TR52			TR90			Türkiye		
	Öğretim Elemanı	Öğrenci	Öğretim Elemanı	Öğretim Elemanı	Öğrenci	Öğretim Elemanı	Öğretim Elemanı	Öğrenci	Öğretim Elemanı	Öğretim Elemanı	Öğrenci	Öğretim Elemanı	Öğretim Elemanı	Öğrenci	Öğrenci
2007	294	13.475	951	21.189	72.480	2.477	72.480	2.417	57.083	98.766	2.372.136				
2008	363	14.285	1.012	22.920	72.723	3.203	72.723	2.493	65.304	100.504	2.757.828				
2009	557	15.113	1.269	25.491	75.417	3.456	75.417	2.744	74.275	105.427	3.322.559				
2010	782	17.511	1.542	30.393	75.209	3.760	75.209	3.304	83.591	111.495	3.626.642				
2011	1.033	21.733	1.721	38.209	82.050	4.049	82.050	4.059	97.829	118.839	4.112.687				
2012	1.174	26.312	1.989	48.656	89.575	4.445	89.575	4.875	109.562	130.653	4.676.566				
2013	1.542	30.573	2.371	62.198	97.714	4.798	97.714	5.524	117.627	142.437	5.139.469				
2014	1.660	35.104	2.599	72.676	104.313	5.057	104.313	5.986	124.809	148.903	5.642.562				

Kaynak: TÜİK

Tablo 10: Konaklama Göstergeleri, 2013 (Turizm İşletmesi ve Belediye Belgeli Tesisler Toplamı)

	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme Sayısı			Ortalama Kalış Süresi		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
TR82	11.488	371.744	383.232	16.788	558.368	575.156	1,5	1,5	1,5
TR81	68.557	477.825	546.382	85.881	630.113	715.994	1,3	1,3	1,3
TR52	158.640	632.223	790.863	241.215	964.547	1.205.762	1,5	1,5	1,5
TR90	171.208	1.339.368	1.510.576	325.089	1.742.015	2.067.104	1,9	1,3	1,4
Türkiye	26.812.202	32.689.293	59.501.495	109.948.630	59.763.570	169.712.200	4,1	1,8	2,9

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Tablo 11: Turizm Tesisleri, 2013

	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletmesi Belgeli			Belediye Belgeli			Toplam		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
TR82	15	732	1.408	22	717	1.441	134	2.517	5.841	171	3.966	8.690
TR81	5	560	1.225	41	1.501	2.950	192	2.621	6.095	238	4.682	10.270
TR52	15	3.022	6.423	31	2.407	4.888	107	2.131	4.455	153	7.560	15.766
TR90	47	2.537	5.132	88	4.062	8.074	388	7.355	15.273	523	13.954	28.479
Türkiye	1.056	139.928	301.862	2.982	357.440	749.299	9.196	224.469	497.728	13.234	721.837	1.548.889

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Tablo 12: Toplam Uçak Yolcu Sayısı

	TR82	TR81	TR52	TR90	Türkiye
2007	-	-	248.070	1.482.760	66.463.286
2008	14.464	-	266.143	1.469.713	74.968.329
2009	47.147	-	301.724	1.596.905	78.742.075
2010	57.454	29.754	545.497	1.963.169	102.800.392
2011	58.438	20.462	600.871	2.280.017	117.620.469
2012	67.404	27.711	659.209	2.404.150	130.351.620
2013	35.126	25.742	835.951	2.620.887	149.430.421
2014	148.859	30.722	989.398	2.777.536	165.720.234

Kaynak: TÜİK ve DHMİ

Yapılan kamu yatırımlarının toplam tutarı TR81 ve TR82 Bölgelerinde diğer 2Bölge ile karşılaştırıldığında oldukça düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. TR81 ve TR82 Bölgelerinin GSKD ve yatırımlar açısından daha düşük, yoksulluk oranı açısından daha yüksek bir sırada yer aldığı düşünülürse, kamu yatırımlarının artırılması ve yatırımların daha etkin planlaması gerekmektedir.

Tablo 13: Kamu Yatırımları (Muhtelif Hariç, 1.000 TL)

	TR82		TR81		TR52		TR90		Türkiye
	Değeri	Payı	Değeri	Payı	Değeri	Payı	Değeri	Payı	Değeri
2002	82.839	0,53	82.129	0,53	123.258	0,79	315.499	2,03	15.533.564
2003	54.620	0,34	84.288	0,53	272.588	1,70	856.308	5,35	16.009.223
2004	63.368	0,39	101.546	0,63	176.703	1,10	551.225	3,43	16.093.343
2005	125.307	0,63	151.643	0,76	603.330	3,03	1.134.682	5,70	19.899.447
2006	290.732	1,35	283.819	1,31	579.322	2,68	800.689	3,71	21.608.226
2007	240.324	1,12	208.496	0,97	525.479	2,44	910.258	4,23	21.513.108
2008	151.854	0,69	158.480	0,72	474.127	2,16	733.566	3,35	21.915.452
2009	162.380	0,59	258.715	0,94	491.269	1,79	864.488	3,15	27.458.727
2010	299.989	0,89	448.551	1,33	659.259	1,95	1.093.827	3,23	33.832.966
2011	357.487	0,98	303.624	0,83	547.254	1,50	1.638.055	4,50	36.400.287
2012	360.794	0,81	334.650	0,75	620.706	1,40	1.516.528	3,41	44.434.287
2013	402.355	0,76	300.624	0,57	789.580	1,49	1.292.106	2,44	52.881.620
2014	473.063	0,84	500.115	0,89	1.063.022	1,89	1.216.368	2,16	56.279.641

Kaynak: TÜİK

Ayrıca;

TR81 ve TR82 Bölgelerinde Sosyal Destek Programı (SODES) programı uygulanmamaktadır. 2008 yılında uygulanmaya başlanan SODES dezavantajlı bölgelerimizin beşeri sermayesini güçlendirmek ve toplumsal bütünleşme sürecine destek olmak amacıyla bu bölgelerdeki göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara kısa sürede karşılık vermeyi hedefleyen bir sosyal kalkınma programıdır ve sürekli genişleyen kapsamıyla mevcutta 34 ili kapsamaktadır.

TR81 ve TR82 Bölgelerinde Cazibe Merkezi Destek Programı (CMDP) uygulanmamaktadır. Cazibe Merkezleri projesinde öncelikli hedef bu şehirlerin kırsalında yaşayanların İstanbul, Ankara ve İzmir yerine kendi şehrine gitmesidir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ise Türkiye’de 42 ilde örgütlenmiş olup TR81 Bölgesinden hiçbir il örgütü yer almazken TR82 Bölgesinde Kastamonu ve Çankırı’da il örgütleri bulunmaktadır. IPARD 2014-2020 programından da yalnızca bu iller faydalanabilecektir.

Türkiye’de emeklilerin toplam nüfusa oranı en fazla olan ilk dört şehir TR81 ve TR82 Bölgelerinde yer almaktadır. TR81 Bölgesinden Zonguldak, Karabük ve Bartın ve TR82 Bölgesinden Sinop ilk dörtte yer alan illerdir.

BGUS’ta da yer alan ulusal pazara erişim endeksi noktasında; illerin yayılma kapasitesi bakımından erişilebilirliği değerlendirildiğinde TR81 ve TR82 illerinin tamamı en düşük seviye grubunda, illerin cazibe bakımından erişilebilirliği değerlendirildiğinde ise TR82’de yer alan Sinop’un en düşük grupta, TR81’den Bartın ve TR82’den Kastamonu’nun en düşük ikinci grupta, TR81’den Zonguldak ve Karabük ile TR82’den Çankırı’nın ise orta grup seviyesinde yer aldığı görülmektedir.

Bölgelerin ortak sorunları arasında girişimcilik kültürünün gelişmemiş olması, işsizlik, göç, coğrafi ve topografik şartların zorlukları, plansız kentleşme, kaçak yapılaşma ve ulaşım/erişim zorlukları gibi problemler başı çekmektedir. Birçok problem yapısal ve köklü çözümlerin yanında ciddi bütçeler gerektirmektedir. Mevcut durumda bu sorunlara yönelik olarak Ajansların destek mekanizmaları oldukça kısıtlı ve yetersiz görülmektedir. Özellikle kırsal kesime yönelik ciddi tedbirlerin alınması gerekliliği görülmekle birlikte tarım ve hayvancılık alanında kısıtlı çalışma alanı buna engel teşkil etmektedir.

Tüm veri ve bilgiler göz önüne alındığında Kalkınma İdaresi’nin faaliyet gösterdiği TR52 ve TR90 Bölgeleri, bu bölgelerde uygulanan/uygulanacak kalkınma projesi olmayan TR81 ve TR82 Bölgeleri’nden oldukça gelişmiş durumdadır. Dolayısıyla, bu gelişmişlik farklarını gidermek için TR81 ve TR82 Bölgelerine özel bir kalkınma projesinin bütçesinin de düzenli olarak tahsis edilerek hayata geçirilmesi elzemdir.

Kalkınma Projesine İlişkin Model Önerisi

Kalkınma projesinin uygulanabilmesi özellikle etkin ve güçlü bir teşkilat yapısı ile mümkün olacaktır. Bu noktadan hareketle kalkınma ajanslarının bünyesinde yeni bir modelin oluşturulması önemlidir. Bu yeni model ajanslar için yeni bir sayfanın açılmasını da mümkün kılabilir. Ajans ve İdare modelleri karşılaştırıldığında her iki modelin de bazı avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu avantaj ve dezavantajlar Tablo 14 ile gösterilmiştir.

Yeni model, idare modelinin avantajlı yönlerini kapsayacak şekilde tasarlanmalı ve uygulamaya geçirilmelidir. Şekil 2 ile gösterilen öneri teşkilat şeması, bu avantajlardan bazıları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu modelde Bölgelerarası Kurul kilit roledir. Ayrıca ajans genel sekreterleri bu kurulda aktif görev alacaklardır. Bu şekilde hem karar süreçleri hızlanacak hem de Bakanlık ile ilişkiler daha da güçlenecektir. Ayrıca Genel Sekreterlik altında 2 genel sekreter yardımcılığı pozisyonu oluşturularak mevcut Ajans faaliyetleri bir yardımcının, kalkınma projesi ile ilişkili faaliyetler ise diğer yardımcının sorumluluğunda ilerleyecektir. Tüm faaliyetler bölgelerarası kurulda görüşülerek bir sonraki yılı için gerekli uyumlulaştırmalar gerçekleştirilecektir (*Oluşturulan her bir birim/kurul/pozisyona ilişkin ayrıntılara ayrı bir çalışmada yer verilebilecektir*).

Tablo 14: Model Kıyaslaması

Eksen	Kalkınma Ajansları Modeli	Kalkınma İdareleri Modeli
Yönetim/ Yönetişim	Avantajlar 1- Kapsayıcılık 2- İyi yönetim 3- İller ve paydaşlar arası diyalog 4- Bölge Planlarının daha kolay bütünleştirilebilmesi 5- İllerin ajanslar aracılığıyla daha kolay koordine edilebilmesi Dezavantajlar 1- Karar almadaki zorluklar 2- Çıkar çatışması 3- Vizyonun sık sık değişmesi	Avantajlar 1- Hızlı karar alma 2- Bakanlık ile etkin iletişim 3- Vizyonda süreklilik Dezavantajlar 1- Yönetişim yapısının zayıf olması 2- Yerel paydaşlar ile iletişimdeki görece eksiklik 3- Birden fazla ajans bölgesinde yer alan illerin bulunması dolayısıyla koordinasyondaki eksiklik
Bütçe	Avantajlar 1- Esneklik 2- Yerelde karar verebilme Dezavantajlar 1- Bütçe sürecinin yerel nedenlerden dolayı fazlaca uzaması 2- Program bütçe ve sürelerinin diğer yıllara kolayca yayılması	Avantajlar 1- Daha yüksek bütçe 2- Bütçenin onaylanmış eylemlere odaklı olması Dezavantajlar 1- Bütçe esnekliğinin görece az olması
Kurumsal Kapasite	Avantajlar 1- Yüksek nitelikli insan kaynağı 2- Yerel bilgiye ve sahaya hâkimiyet 3- Hızlı teşkilatlanma ve kurum kültürü oluşturma 4- Yüksek analiz, uygulama, izleme ve değerlendirme kapasitesi 5- Görece yüksek ücretler Dezavantajlar 1- Personel rejiminin sürdürülebilir olmaması 2- Personel ayrılmalarının yüksek olması 3- Norm kadro uygulamasının olmaması	Avantajlar 1- Personel sayısının yüksek olması 2- Ara yönetici kademelerinin varlığı Dezavantajlar 1- Personel rejimindeki eksiklikler 2- Maaşların görece düşük olması 3- Yüksek nitelikli insan kaynağını çekmede yaşanan zorluklar
Mali Destekler	Avantajlar 1- Yarışmacı yöntemlerle en iyi projelerin fonlanabilmesi 2- Proje uygulama kapasitesini geliştirmesi Dezavantajlar 1- Destek Programlarının yöntemi ve kısıtlılıkları dolayısıyla bazı özel/kamu yatırımlarının gerçekleşmemesi 2- Destek mevzuatındaki revizyon gereksinimi	Avantajlar 1- Altyapı odaklı yatırımların daha kolay yapılabilmesi 2- Eylemlere göre finansal kaynak sağlanması Dezavantajlar 1- Yatırımların yerel ihtiyaçlara yanıt verememe olasılığı

Batı Karadeniz/Kuzey Anadolu Bölgesi için oluşturulacak bir kalkınma projesinin yalnızca TR81 (**Zonguldak**, Bartın ve Karabük) ve TR82 Bölgelerini (**Kastamonu**, Çankırı ve Sinop) kapsamı önem arz etmektedir. İki bölgenin kültürü, gelenekleri, coğrafyası, sorunları birbirine oldukça benzerdir. Dolayısıyla oluşturulacak bir kalkınma projesinin eylemleri her iki bölgenin de sorunlarını daha kolay çözecek düzeyde olacaktır. Dolayısıyla Amasya, Çorum ve Tokat illerinin bu sistem içinde yer alması BKİ'lerde yaşanan bütünleştirme sorununu bu uygulamaya da taşıyacaktır. Başka ifade ile bu model organik ve fonksiyonel bir birlikteliğe dayanmaktadır. Mevcut Kalkınma Projelerinin alanları ile öneri alan aşağıdaki haritada gösterilmiştir.

Şekil 3: Modelin Kapsadığı İller

